

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

10
2023

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Qo'ng'irotboy Avezimbetovich

Elektron nashr. 714 sahifa, 30-oktyabr, 2023-yil.

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Salimov Oqil Umrzoqov, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Toshkulov Abduqodir Hamidovich, i.f.d., prof., TDU rektori
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Sharipov Qo'ng'irotboy Avazimbetovich, t.f.d., prof., TDIU rektori
Oblamuradov Narzulla Naimovich, i.f.n., dotsent
Djumaniyazov Maqsud Allazarovich, Qoraqalpog'iston Respublikasi Tabiat resurslari qo'mitasi raisi
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., TDIU Akademik faoliyat bo'yicha prorektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Maqsud Abdullayevich, p.f.d., prof., TDIU Moliya-iqtisod ishlari bo'yicha prorektori
Karimov Norboy G'aniyevich, i.f.d., prof., TDIU huzuridagi PKQTMO tarmoq markazi direktori
Hakimov Nazar Hakimovich, f.f.d. TDIU profesor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU Marketing kafedrasini professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., prof., Atrof-muhit va tabiatni muhofaza qilish texnologiyalari ilmiy-tadqiqot instituti
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna SamDu IS instiuiti professori
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., Toshkent arxitektura-qurilish universiteti katta o'qituvchisi
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Nomozova Qumri isoyevna Geologiya fanlari universiteti "Iqtisodiy geologiya" kafedrasini dotsenti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU Ilmiy tadqiqotlar va innovatsiyalar departamenti rahbari
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU huzuridagi PKQTUMOTMXHB mutaxassis

Ekspertlar kengashi:

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Imomqulov To'liq Burxonovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Qishloq xo'jaligida innovatsion xizmatlar infratuzilmasini rivojlantirishning nazariy asoslari.....	8
Sharipov Kongratbay Avezimbetovich , professor; Zaynutdinova Umida Djalalovna , dotsent	
O'zbekiston-Turkiya do'stligi azaliy qadryatlarimiz zaminida yashab kelmoqda.....	13
O'sman Mesten , Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya-O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari	
O'zbekistonda turizm sohasining rivojlanishini davlat tomonidan	
qo'llab-quvvatlash mexanizmini takomillashtirish.....	15
Akkulov Abdulaziz Uralboyevich , mustaqil tadqiqotchi	
O'zbekiston Respublikasini "Yashil" iqtisodiyotga o'tish istiqbollari. Muammolar va yechimlar.....	19
Mirzayev Bexruz Abdulla o'g'li , doktorant	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda "Yashil" iqtisodiyotning o'rni.....	26
Sevara Yaxshimuratova Rustam qizi , assistent-o'qituvchi	
Sanoat barqarorligini ta'minlashda yashil energetikaning o'ziga xos xususiyatlari.....	29
Kadirov Abdumalik Matkarimovich	
Republikamizda "yashil iqtisodiyot"ni shakllantirishda agroxizmatlarni	
rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari.....	36
Mirzayev Q. J. , i.f.d., professor; Jonuzokov M. K. , assistent o'qituvchi	
"Yashil" obligatsiyalarni muomalaga chiqarishning nazariy va amaliy jihatlari.....	40
E. I. Nosirov , i.f.n., dotsent	
Turizm sohasidagi loyihalarni kreditlash amaliyotini takomillashtirish.....	46
Matkabilova Dilorom Xalilullayevna , PhD	
Koreya Respublikasida yashil (eko) turizmning rivojlanish yo'nalishlari va muammolari.....	51
Islomova Dilrabo Salomovna , kafedra assistenti	
Moliyaviy menejment tizimini transformatsiyalashda raqamli marketing	
samaradorligini baholashning nazariy yondashuvlari.....	55
Sobirjonov Sanjar Sobirjonovich , PhD, dotsent	
Samarqand viloyati ekologik turizm salohiyatidan samarali	
foydalanish asosida ekoturizm klasterlarini shakllantirish.....	62
Abduraxmanova Aqida Fayzulla qizi , i.f.b.f.d.; Axrorov Farxod Baxriddinovich , i. f. n.; Xo'jamov Bobur , tadqiqotchi	
Ichki turizmni rivojlantirishda davlatning o'rni.....	68
Dehqonov Burxon Rustamovich , tayanch doktorant	
O'zbekistonda turizm sohasini rivojlanishiga global trendlarning ta'siri.....	72
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich , i.f.d., professor	
Assessment of the Current State of the Market and Procedure For Lending	
to Subjects of Tourism Services of the Republic of Uzbekistan.....	79
Karimova Aziza Maxomadrizoyevna , PhD, docent; Maqsudov Orif Shakirovich , assistant	
Islomiy moliya instrumentlari (muzoraba va mushoraka) va ularni tijorat banklarida qo'llash.....	84
Madraximova Gulasal , dotsent; Safarova Nasiba , magistrant	
Mamlakatimizda "Yashil" iqtisodiyot asosida barqaror rivojlanishni ta'minlashning o'ziga xos jihatlari.....	90
Mustafaqulov Yangiboy Bo'riqulovich , Todjimamatova Mashhura Erkinovna ;	
Nurmatova Hilola A'zamovna ; Berdieva Aziza G'anisher qizi ; Egamberdieva Oydin Abror qizi	
Ways to Improve the Green Recovery in Uzbekistan by Investment and Trade.....	97
Nurbek Khalimjonov , assistant	
Evaluating the Path Towards Sustainable Tourism Development in the Republic of Uzbekistan.....	102
Khusniddin Egamnazarov	
Nexus Between Climate Change and Energy Consumption in Uzbekistan: A Time Series Analysis.....	106
Sarvar Mamasoliyev ; Shodiyor Toxirov	
O'zbekistonda mice turizmni barqaror rivojlanishida qulay infratuzilma.....	112
Xalimova F. N. , katta o'qituvchi	
Ichki turizmni rivojlantirishning ilg'or xorijiy tajribasi va uni	
O'zbekistonda qo'llashning iqtisodiy afzalliklari.....	115
Matkarimov Jahongir Shamuratovich , mustaqil tadqiqotchi	
Agroturizmni rivojlantirish orqali hududlarning barqaror rivojlantirish imkoniyatlari.....	122
Jo'rayeva Nargiza Abduvohidovna , kafedra dotsenti	
Turizm sektorida milliy hunarmandchilik mahsulotlarining rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlari.....	126
Xushnazarova Maxzuna Gulamdjanovna , kafedra assistenti	
Роль религиозного туризма в экономике Узбекистана.....	132
Рахимова Дилфуза Мирзакасимовна , преподаватель	
Turistik sanoatining investitsion jozibadorligini boshqarish va samaradorligini baholash.....	139
Sa'dullayeva Gulnoza Sodiq qizi , PhD	

Turizmga innovatsiyon texnologiyalarni joriy qilish shart sharoitlari	144
Po'latov Ma'murjon Murodjon o'g'li , doktorant	
O'zbekistonning "yashil iqtisodiy strategiyasi" va uni amalga oshirishning asosiy yo'nalishlari	147
Bekmirzayev Mirzoxid Adashaliyevich , dotsent	
An Analysis of the Structure of Trade Between China and Uzbekistan	150
Cao Gang , PhD Candidate	
"Daka-Tex" MCHJ XKning marketing faolyatining takomillashtirish.....	160
Musyeva Shoira Azimovna , kafedra professori	
Mamalakat iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda oziq-ovqat xavfsizligining o'rni.....	164
Ibragimov G'ayrat Abluqulovich , PhD; Shukurova Nilufar Qahramonova , tadqiqotchi;	
Umirov Islombek Furkatovich , tadqiqotchi; Tojiqulov Samandar Orufjon o'g'li , tadqiqotchi	
MDH davlatlarida chorva va parandachilik o'sish dinamikasi	169
Abidov Abdujabbor Abduxamidovich , t. f.n., dotsent	
Tijorat banklarida foiz stavkaning likvidlikka ta'siri.....	179
Berdiyarov Baxriddin Tavasharovich , iqtisodiyot fanlari doktori, professor	
O'zbekiston moliya bozorini jahon moliya bozoriga integratsiyalashuvining dolzarb masalalari	186
Burxanov Aktam Usmanovich , i.f.d., prof.; Xudoyqulov Xurshid Xurramovich , i.f.d., prof.	
O'zbekiston Respublikasining Jahon savdo tashkilotiga a'zo bo'lishiga oid	191
Ruzibayev Jahongir Nodirovich	
O'zbekistonda ikkilamchi qimmatli qog'ozlar bozori hozirgi holati tahlili.....	194
Ro'ziqulov Abdimo'min Qussam o'g'li , mustaqil izlanuvchi	
Raqamli texnologiyalar orkali turizm industriyasini rivojlantirish usullari	200
R. P. Zarikeyev , mustaqil doktorant	
Korxonada iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda inson resurslaridan foydalanish amaliyoti	206
Abdualimov Ashraf Qurbonaliyevich , doktorant	
Oliy ta'lim muassasalarida to'lov-kontrakt shakli mablag'lari bo'yicha xarajatlar va ular hisobining amaldagi holati	211
Abdujalilova Dilnoz Abdusattorovna , doktorant	
O'zbekistonda oziq-ovqat bozori nazariy tahlili.....	216
Abduraxmanova Zuxra Toxir qizi , doktorant	
Sug'urta munosabatlarini takomillashtirishning istiqbollari	221
Abdutarapova Dildora Farxodjon qizi , doktorant	
Functions of Management in Education and Its Significance	231
Akhatova Shakhnoza Akram kizi , teacher	
Qishloq xo'jaligi korxonalarini moliyalashtirishni yangicha usullarini o'rganishning ayrim dolzarb masalalari	235
Ametov Quvondik Mamatjanovich , mustaqil izlanuvchi	
Yog'-moy sanoati korxonalarini kapitali rentabelligini oshirish yo'nalishlari.....	238
Amirzoda Hamrayev , katta o'qituvchi	
Banklararo to'lov tizimini raqamli iqtisodiyotdagi rolini oshirish choralari.....	244
Amonov Alisher , o'qituvchi	
Baholash faoliyatini raqamlashtirish istiqbollari.....	248
Bobirjon Aktamov , katta o'qituvchi	
Marketing xizmati samaradorligini baholashda PEST tahlil usulining ahamiyati va qo'llash imkoniyatlari	253
Boyjigitov Sanjarbek Komiljon o'g'li , katta o'qituvchi	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarining vujudga kelish zarurati, umumiy hisobotlarining tuzilishi va O'zbekistonning MHXSga o'tishida vujudga keladigan muammolar va ularni bartaraf etishning istiqbolli yo'nalishlari.....	259
Djurayeva Iroda Bahrom qizi , doktorant, o'qituvchi	
Samaradorlikni korxonada iqtisodiyotida tutgan o'rni	265
Fayziyeva Nilufar Shuxrat qizi , PhD, katta o'qituvchi	
Avtomobil transporti korxonalarida amortizatsiya xarajatlari va uning hisobini takomillashtirish masalalari...269	
G'anibayev Iloxomjon Shokiraliyevich , doktorant	
Turistlar statistik hisobini olib borish bo'yicha xalqaro standartlar va tajribalar tahlili	275
Jumanova Zilola To'ychiyevna , doktorant	
Tijorat banklari ipotekali kreditlarining qaytuvchanlik holatini barqarorlashtirish choralari	280
Jumayev Muzaffar Mahmud o'g'li , kafedra o'qituvchisi	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni amalga oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish.....	284
M. Samiyeva , kafedra assistenti	
Assessment of the Economic Effectiveness of the Railway Transport System	288
Mannonov Shahruhmirza Abdurashidovich , independent researcher	
O'zbekistonda mikromoliya tashkilotlarining iqtisodiy faoliyat samaradorligini oshirish yo'llari.....	294
Nazarova Muslima Nazarovna , PhD, i.f.f.d., katta o'qituvchi	

Mamlakatimizda xizmat ko'rsatish sohasini rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlari.....	301
Odilov Dilshodjon Tulqinovich	
O'zbekistonda paxtachilik majmuasining iqtisodiy samaradorligini oshirish	307
Xoliqov Tolibjon Luptullaevich , kafedra assistenti	
Ta'lim tizimi boshqaruvida "time menejmenti" texnologiyalarini qo'llash.....	311
Radjabova Gavxar Umarovna , kafedra dotsenti	
Improving Trade Effectiveness Through Merchandising: Theory and Practice	316
Ravshan Aliyevich Allayorov , Associate Professor	
An'anaviy moliya tizimidagi yangi yondashuv va yechimlar	319
Abrorov Sirojiddin , PhD; Bunyod Usmonov , PhD	
Ijtimoiy fondlar va maqsadli jamg'armalar faoliyatini takomillashtirish.....	325
Samiyeva Gulnoza Toxirovna , PhD, i.f.f.d.	
Tikuv-trikotaj korxonalarining brend jozibadorligini marketing strategiyalari asosida oshirish.....	332
Sh. Sh. Ziyayeva , katta o'qituvchi	
Surxondaryo mintaqasining ekoturizm salohiyati nuqtayi nazaridan baholash	337
Soatov Yusuf Xo'jayor o'g'li , mustaqil tadqiqotchi	
Совершенствование учета неиспользованных основных средств в Республике Узбекистан.....	340
Усманов Фаррух Обитжонович , научный сотрудник кафедры	
An'anaviy moliya tizimining metodologik muammolari, shuningdek moliya tizimida yuz beruvchi inqirozlar va ziddiyatli vaziyatlarning yuzaga kelish sabablari	348
Xabibullayev Dadajon Ro'ziboyevich , stajor tadqiqotchi	
Dehqon xo'jaliklarida mahsulot yetishtirish samaradorligini oshirishda tomorqa xizmati klasterlarini takomillashtirish	355
Xamrayeva Sayyora Nasimovna , kafedra professori; Ochilova Nargiza Akramovna , doktorant	
Transport xizmatlari bozorida marketing faoliyatini mexanizmlarini rivojlanishining asosiy tamoyillari	360
Nosirov Javlonbek Jamoliddin o'g'li , doktorant; Raxmatov Ziyodullo Nosirovich , dotsent	
BMT Barqaror rivojlanish maqsadlari doirasida kambag'allikni qisqartirish va oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlash masalalari.....	363
Yusupov M. S. , PhD	
Мировые финансовые центры точки роста экономики	369
Абдуллаев Анвар Фархадович , PhD., доцент кафедры	
XX asr jadid ma'rifatparvarlari Abdurahmon Toshkandiy va Abdulla Avloniy ijtimoiy qarashlaridagi umumiylik va xususiqlik	375
Abrorxon Asatulloev Asatulloevich , PhD	
Математическое обоснование вычисления моды и медианы в статистике.....	379
Бердикулова Ирода Райимкуловна , старший преподаватель; Усманов Шахзод Шохрухович , студент	
Yirik soliq to'lovchi korxonalar faoliyatini rag'batlantirishda soliq ma'murchiligining istiqbollari.....	390
G'aniyev Shaxriddin Vohidovich , i. f. d., Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich , PhD	
Sog'lomlashtirish turizmi klasterlari faoliyatida innovatsion faoliyatni boshqarishning kross-innovatsiyalar asosidagi modeli	395
G'ofurov Azizbek Umarjonovich , mustaqil tadqiqotchi	
Tijorat banklari faoliyatidagi kredit risklarini boshqarishni takomillashtirish yullari.....	400
J. Y. Isakov , i.f.d, professor	
Mehnat bozorining raqamlashgan iqtisodiyotdagi statistik masalalari.....	405
A. Abduvohidov , i. f.d., professor	
Davlat oliy ta'lim tashkilotlarida xarajatlar hisobini yuritish.....	407
Karayev Payzillaxon Yusufxonovich , PhD	
Актуальная ситуация в сегменте теневой экономики в Республике Узбекистан.....	412
Кошанов Абдимурат , независимый исследователь	
O'zbekistonda moliyaviy hisob va hisobotni MHXSlariga transformatsiya qilishda asosiy vositalar hisobini tashkil etish masalalari	416
Qurbonova Shaxrinoz , doktorant	
Erkin iktisodiy hududlarda investitsion faollikni oshirish masalalari.....	420
Qilicheva Kamola Muzaffarovna , mustaqil tadqiqotchi	
Mahalliy byudjetlar xarajatlari ijrosining samaradorligini oshirish masalalari (Jizzax viloyati misolida).....	425
Mamayusupov Omonulla Mamatqulovich , erkin izlanuvchi	
Sug'urtada assistans xizmatlarini takomillashtirish	433
Maxmudov A. M.	
Цифровизация бухгалтерского учета.....	439
Мирсодиқова Дилобар Дилшод кизи , самостоятельный соискатель	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini rivojlantirishning moliyaviy mexanizmini takomillashtirish.....	445
Nasurova Kamola Ravshanovna , PhD	
Повышение эффективности депозитной политики в коммерческих банках.....	451
Нуриллаев Рахмат Ярашевич , к.с.х.н., доцент; Нуриллаев Шердил Жамолiddin угли , магистр	

Hufiyona iqtisodiyotni qisqartirish orqali mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish mexanizmlari	456
Pardayev Ilhomjon G'ulom o'g'li	
Uy-joy fondi boshqaruvini samarali tashkil etish	460
Berdiyeva Dilfuza Axatovna, PhD, dotsent	
Экономика знаний как высший ступень развития инновационной экономики	466
Хасанхонова Нодира Исаметдиновна, PhD	
Kichik biznes subyektlarini samarali investitsiyalashning ilg'or xorijiy davlatlar tajribasi.....	471
Ruziyeva Dilobar Isomjonovna, iqtisod fanlari nomzodi	
Davlat-xususiy loyihalarining mazmun-mohiyati, ilmiy-nazariy asoslari	481
Suleymanov Farrux Raximjonovich, mustaqil izlanuvchi	
Комплексный анализ хозяйственно-экономической деятельности и устойчивости АО "Узавтосаноат" 487	
Туйчиев Комилжон Лазизович, доцент кафедры	
Экономическая сущность и важность повышения эффективности	
производства каракулеводческой продукции.....	493
Тулкин Хайтмуродович Фармонов, профессор; Нуриллаев Жамолiddин Ярашевич, докторант	
O'zbekistonda tijorat banklari emission operatsiyalarining dolzarb masalalari	499
O'ktamova Nozima Narzulla qizi, PhD, kafedra dotsenti	
Инновационные методы энергосбережения как способ повышения	
конкурентоспособности предприятия	503
Хамдамова Гавхар Абсаматовна, к.э.н., профессор	
Hudud sug'oriladigan yerlarida suv resurslaridan foydalanish holati tahlili	508
Shoxujayeva Zebo Safoyevna, i. f. n., professor, katta ilmiy xodim	
Hududlarning moliyaviy-investitsion salohiyatini oshirishning nazariy va amaliy jihatlari	513
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, kafedra dotsenti i. f. d.	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikda xodimlar faoliyatining axborot tizimlarini samarali tashkil qilish.....	521
Yuldashev Furqat Nurilloevich, doktorant	
O'zbekistonda raqamli iqtisodiyoti sharoitida elektron biznesni rivojlantirish yo'llari	524
Boboqulov Sanjar Baxronkulovich, PhD; Akramov G'ayrat Otobek o'g'li, talaba	
An Analysis of Green Taxation and Its Effect on Economic Growth	530
Fayzieva Nargiza Rabimovna, PhD	
Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishning nazariy jihatlari	537
Qurbonov Jasurbek Pozilovich, kafedra dotsenti	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida turizm industriyasining rivojlanishi va istiqboli	540
Abdulxakimov Zuxrali Tursunaliyevich, PhD, kafedra dotsenti	
O'zbekistonda energetika korxonalarini faoliyatida korporativ	
boshqaruvining baholash usullarini tahlili.....	544
Abduraxmonova Zarina Muysinjonovna, mustaqil tadqiqotchi	
O'rta Osiyo davlatlarida rekreatsiya turizmi.....	548
Shaymanova Nigora Yusupovna, doktorant	
Korxonaga investitsiyalari xususidagi ilmiy-nazariy yondashuvlar va qarashlar evolyutsiyasi.....	552
Eshqo'ziyev Oxunjon Oybek o'g'li, doktorant	
O'zbekiston sanoatining rivojlanish tendensiyalari, muammo va yechimlari.....	559
Shavqiyev Erkin, i. f. n.	
"Yashil iqtisodiyot" ga o'tish zaruriyati, dastaklari va uning o'ziga xos tamoyillari	565
Berdiyev Baxtiyor Sodiqovich, kafedra dotsenti	
Innovatsion faoliyatni rivojlantiruvchi omillar va ulardan samarali foydalanish yo'nalishlari	571
Ashurov Maxammadjon Sotvoldiyevich, i. f. n., kafedra dotsenti	
Ijtimoiy tarmoqlar analitikasi.....	576
S. Qulmatova, PhD, dotsent	
Analysing the Functioning of Enterprise Management in the Context of Institutional Reforms	581
Kurpayanidi Konstantin Ivanovich, Professor	
Qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishi samaradorligini baholash	586
Ruxsatova Rushana O'ktamovna, erkin tadqiqotchi	
Soliq tushumlarini prognozlashtirish modellarini qurishning klassik va intellektual usullari	593
Narmanov Ulug'bek Abdugapporovich, PhD; Maqsudov Azamat Maqsud o'g'li	
Kompaniyani samarali boshqarishda marketingning o'rni va uning tamoyillarini qo'llash istiqbollari.....	598
Usmonova Dilfuza Ilhkomovna, kafedra dotsenti	
Экономическая безопасность и факторы влияющие на неё.....	602
Абдишукуров Шерзод Шавкат угли, научный сотрудник	
Oliy ta'lim muassasalarining moliyaviy manbalari bo'yicha xarajatlar hisobi va uni takomillashtirish.....	608
Artikov Kurbonazar Amonovich, mustaqil ilmiy tadqiqotchi	
Innovatsion iqtisodiyot sharoitida inson kapitaliga yo'naltirilgan investitsiyalarning ahamiyati.....	614
Asamxodjaeva Shoira Shukurullaevna, katta o'qituvchi	

Перспективы развития инноваций и роль стартапов: зарубежный опыт, проблемы и решения.....	618
Ачилова Ширин Шавкат кизи , старший преподаватель	
Tijorat banklari tomonidan jismoniy shaxslarni kreditlashda garov ta'minotini takomillashtirish	622
Bazarova Nigora Ravshanovna , kafedra dotsenti	
Sug'urta tashkilotlari investitsiya faoliyatini boshqarish masalalari	627
Kenjayev Ilhom G'iyozovich , iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)	
Organizational Factors Influencing Leadership Styles and Procurement Outcomes	632
Saidakhmedov Islomjon Uligbekovich , Scientific researcher	
Tijorat banklari faoliyati samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish yo'llari	637
Mirpulatova Luiza Mansurovna , doktorant	
Tijorat banklarining tadbirkorlik subyektlarini kreditlash metodologiyasining ekonometrik tahlillari.....	642
Norov Akmal Ruzimamatovich , DSc, kafedra professori	
Tijorat banklarida kreditlash amaliyotini takomillashtirish yo'llari	649
Norova Nozima Nabiyeвна , katta o'qituvchi	
Hufiyona iqtisodiyotni qisqartirish orqali mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish mexanizmlari	657
Pardayev Ilhomjon G'ulom o'g'li	
Jahondagi kuzatilayotgan globallashuv va tabiatdagi o'zgarishlar oqibatida kelib chiqayotgan turli xatarlardan himoya qilishda sug'urta tashkilotlari oldida turgan vazifalar ("O'zbekinvest" EISK AJ misolida).....	661
Sayfullo Mirzoyev	
International Experiences on Restoration of Financial Stability Through Indicators in Commercial Banking Sector	666
Solijonova Muxlisa Azamatovna	
Pensiya yoshining pensiya ta'minoti tizimiga ta'siri.....	668
Tursunov Jaxongir Pulatovich , DSc	
Mamlakat iqtisodiyotini islom moliya instrumentlari orqali rivojlantirish istiqbollari.....	673
Xalikov Ulug'bek Rustamovich , PhD	
Sug'urta kompaniyalari va tijorat banklari integratsiyalashuv jarayonini zarurligi va ahamiyati.....	678
Xudoyberdiyeva Sadoqat Abdumannonova , mustaqil izlanuvchisi	
Qishloq xo'jaligi korxonalarini davlat tomonidan qo'llab quvvatlashning innovatsion menejment tamoyillari... 683	
Shaniyazova Zamira Oralbayevna , PhD	
Тенденции развития жилищного строительства.....	688
Алиева Зилола Маматвалиевна , доцент кафедры	
Tadbirkorlik subyektlarini moliyalashtirishning innovatsion usullari.....	692
Shakirova Nigora Axralovna , kafedra dotsenti v.b.	
Nodavlat notijorat tashkilotlari mablag'larining shakllanishi va nazorat qilinishi.....	698
Xusanov Nishonboy Abdusattarovich , filologiya fanlari doktori, professor	
Спиртные напитки - вред здоровью	702
Кариева Халима Икромжоновна , старший преподаватель кафедры	
Importance of Social Infrastructure Development in Rural Areas	706
Munisa Alimova	
Davlat xizmatida agile loyiha boshqaruvi texnologiyasidan foydalanish.....	709
Isaqova Zebo Murodovna , f.f.n. (PhD), tadqiqotchi	

O'ZBEKISTON SANOATINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI, MUAMMO VA YECHIMLARI

Shavqiyev Erkin

Iqtisodiyot fanlari nomzodi, Samarqand iqtisodiyot va servis instituti professori v. b.

Annotatsiya: Ushbu maqolada sanoat ishlab chiqarishining O'zbekiston iqtisodiyotida tutgan o'rni, rivojlanish tendensiyalari, kichik sanoat korxonalarini va mikrofirmalarning iste'mol tovarlarini ishlab chiqarishdagi roli yoritilgan.

Kalit so'zlar: sanoat, mahsulot, iqtisodiyot, texnika, texnologiya, omillar.

Abstract: This article shows the place of industrial production in the economy of Uzbekistan, highlights the development trend of industrial sectors, as well as the role of small industrial enterprises and micro-firms in the production of consumer goods.

Key words: industry, products, economics, equipment, technology, factors.

АННОТАЦИЯ: В данной статье показано место промышленного производства в экономике Узбекистана, освещена тенденция развития отраслей промышленности, а также роль малых промышленных предприятий и микрофирм в производстве потребительских товаров.

Ключевые слова: промышленность, продукция, экономика, техника, технология, факторы.

KIRISH

Ma'lumki, har qanday davlatning iqtisodiy salohiyati, uning sanoat ishlab chiqarishi qay darajada rivojlanganligi bilan baholanadi. Shu sababdan, mamlakatimizda sanoatning barcha tarmoqlarini rivojlantirish, ularning raqobatbardoshligini oshirish, buning uchun bozor munosabatlariga mos bo'lgan barcha vositalardan, eng yangi tajribalardan g'oyat samarali foydalanish zaruriyatini tug'dirmoqda.

Yurtimizning rivojlangan davlatlar qatoridan joy olishini ta'minlashning asosiy yo'nalishi – yalpi milliy mahsulotda sanoat ishlab chiqarishining ulushini oshirib borishga erishish hisoblanadi. Ichki va tashqi bozorlardagi talab va taklif o'zgarishlariga o'z vaqtida moslashadigan, raqobatbardosh tovarlar ishlab chiqarishga asoslangan sanoat korxonalariga ega bo'lgan davlatgina jahon hamjamiyatiga tezroq integratsiyalasha oladi.

Mamlakatimiz sanoati – milliy iqtisodiyotning yetakchi tarmoqlaridan bo'lgan elektr energiya, gaz, mashinasozlik, yengil va og'ir sanoat kabilar ichki va tashqi bozorlar talab ehtiyojlarini qondirish maqsadlarida tashkil topdi hamda rivojlanmoqda. Iqtisodiy islohotlar amalga oshirilayotgan va bozor munosabatlariga moslashib borayotgan O'zbekiston sanoat tarmoqlari astasekin takomillashib, o'zaro bog'langan majmua shaklini olmoqda.

Sanoat tarmoqlarining o'zaro uzviy bog'liqligini ta'minlashda infratuzilmaning ahamiyati katta. U o'zaro bog'liq ikki tarkibiy qismdan iborat bo'lib – ishlab chikarish va sotsial infratuzilmalarga ajratiladi. Birinchisi, bevosita ishlab chikarishga xizmat qilib, ma'lum ma'noda uning tarkibiy bo'g'ini hisoblansa, ikkinchisi, sanoatni kadrlar bilan ta'minlashga, xodimlarning sog'ligini saqlashga, turmush darajalarini oshirishga xizmat qiladi

MAVZUGA OID ADABIYOTLARNING TAHLILI

Yangi O'zbekistonning 2022–2026-yillarga mo'ljallangan taraqqiyot strategiyasida, iqtisodiyot tarmoqlarida barqaror yuqori o'sish sur'atlarini ta'minlash orqali kelgusi besh yilda "... daromadi o'rtachadan yuqori bo'lgan davlatlar" qatoriga kirish asosiy maqsadlardan biri etib belgilangan¹.

Davlatimizning makroiqtisodiy barqarorligini yanada mustahkamlash va taraqqiyot strategiyasida belgilab olingan maqsadlarga erishish uchun O'zbekistonda iqtisodiyotning bazaviy tarmoqlari – elektroenergiya,

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi, PF-60-son Farmoni (1-ilova, III-bo'lim, 21-maqсад).

neft-gaz, oltin qazib chiqarish, rangli metallurgiya, kimyo va neft-kimyo sanoatini rivojlantirishga ustuvor ahamiyat berilmoqda.

Strategiyada iqtisodiyot tarmoqlarini transformatsiya qilish va tadbirkorlikni jadal rivojlantirish asosida yalpi ichki mahsulotni kelgusi besh yilda aholi jon boshiga 1,6 baravar va 2030-yilga borib aholi jon boshiga to'g'ri keladigan daromadni 4 ming AQSh dollaridan oshirish uchun zamin yaratish ko'zda tutilgan.

Shuni alohida ta'kidlash lozimki, iqtisodiyotning barcha tarmoqlaridagi yuksalish – faol innovatsion taraqqiyot yo'lga o'tgan sanoat tarmog'ining ta'siri tufayli ro'y bergan, desak to'g'ri bo'ladi.

“Innovatsiya – bu insonning tasavvurida, ijodida “pishib” yetilgan, aqliy mehnatning yakuniy natijasi sifatida ixtiro qilingan, joriy qilingan, kiritilgan, ishlayotgan moddiy va nomoddiy ko'rinishdagi mulkni ifodalovchi tushunchadir”².

“O'zbekistonda amalga oshirilayotgan davlat sanoatlashtirish siyosati faqat sanoatning an'anaviy tarmoqlarini taraqqiy ettirishdan ko'ra, ilm sig'imi va qo'shilgan qiymat ulushi yuqori bo'lgan, zamonaviy va ilg'or texnologik tarmoqlarni rivojlantirishga yo'naltirilganligi bilan ilgargisidan farq qiladi. Bu masalaning bir tomoni. Boshqa tomondan, sanoat ishlab chiqarishining texnik-texnologik tuzilishi faqat va faqat innovatsion va kreativ yondashuvlarga tayanadi, sohaga ilm va yuqori texnologiyalarni uzluksiz joriy etmasdan, ilmiy-tadqiqot va tajriba-konstruktorlik ishlanmalarisiz ishlab chiqarish samaradorligini va xalqaro raqobatbardoshligini oshirishni tasavvur etib bo'lmaydi. Bu yondashuvlar bugun sanoat sohasini rivojlantirishga qaratilgan sa'y-harakatlarda o'z aksini topmoqda”³.

“Hozirgi globallashtirish sharoitida fan texnika taraqqiyotisiz jahon iqtisodiyoti rivojlanishini tasavvur etib bo'lmaydi. Chunki, fan-texnika sur'atlarining o'sishi, ilmiy jihatdan ishlab chiqarish va xizmatlarning iqtisodiy o'sishning jadallashuviga turtki bo'ladi”⁴.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqolada mavzu doirasidan kelib chiqqan holda ilmiy va nazariy yondashuvlar o'rganilib, mushohada qilingan. Tadqiqotda qo'yilgan maqsadga erishish uchun yo'nalish tanlab olingan. Birlamchi hamda ikkilamchi ma'lumot manbalarini chuqur o'rganish va asoslash uchun tadqiqot strategiyasi belgilab olingan. Maqolani yozishda tadqiqot metodologiyasining qiyoslash, umumlashtirish kabi usullaridan foydalanildi.

TAHLILLAR VA ASOSIY NATIJALAR

Jahon iqtisodiyotining transformatsiyalashuvi va xalqaro mehnat taqsimotining chuqurlashib borishi sharoitida, tashqi bozorda raqobatbardoshlikni ta'minlash uchun aksariyat davlatlar o'z iqtisodiyotini rivojlantirishda va mavjud resurslardan foydalanish samaradorligini oshirishda zamonaviy innovatsiyalarga asoslangan yuksak samarali texnologiyalarni joriy etishga katta e'tibor qaratishmoqda. Shu sababdan ham sanoatni rivojlantirishning hozirgi bosqichidagi keskin raqobat muhiti sharoitida innovatsiyalardan keng miqyosda foydalanishni talab qiladi.

Iqtisodiyotning hozirgi zamon rivojlanishiga xos bo'lgan jihat – dunyoning yetakchi mamlakatlari postindustrial jamiyat shakllanishining yangi bosqichiga – ilg'or bilimlar yaratish, tarqatish va foydalanishga asoslanadigan iqtisodiyot yaratishga o'tishi hisoblanadi. Jamiyatda kam uchraydigan noyob ko'nikma va qobiliyatlar, ularni doimiy ravishda o'zgarib turadigan faoliyat sharoitlariga moslashtirish, yuqori malakali va yetakchi ishlab chiqarish resursiga, shaxsning sotsial maqomi va moddiy farovonligining asosiy omiliga aylanadi.

Bugungi kunda ilm va fan yutuqlari, kadrlar va ilmiy salohiyat, tabiiy resurslar kabi mavjud obyektiv omillardan samarali foydalanayotgan mamlakatlar o'z rivojlanishlarida ilgari bormoqda. Va buning natijasida o'z fuqarolarining turmush farovonligini oshirishga va hayot sifatini yaxshilashga erishmoqdalar hamda ichki iqtisodiy, siyosiy va xalqaro munosabatlarning yangi tizimini shakllantirmoqdalar. Zamonaviy fan yutuqlaridan, yangi texnika va texnologiyalardan foydalana olmayotgan mamlakatlar esa yuzaga kelgan yangi shart-sharoitlarga moslasha olmayaptilar.

Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi – raqobatbardosh, eksportbop hamda import o'rnini bosuvchi, yuqori qo'shimcha qiymatga ega mahsulotlar ishlab chiqarishga qaratilgan bo'lib, u sanoatning barqaror va mutanosib ravishda o'sishi hamda ishlab chiqarish quvvatlarini modernizatsiyalash, texnik va texnologik yangilash asosida uning yetakchi tarmoqlarini rivojlantirishni ko'zda tutadi.

Yurtimizning mustaqil taraqqiyoti davomida to'plangan tajribalar dalolat beradiki, har qanday davlat iqtisodiyotining negizi bo'lgan sanoat – integratsiya asosida hamda jahon hamjamiyati talablari darajasida ravnaq topishi kerak.

2 Shavqiyev E. . Sanoat iqtisodiyoti. O'quv qo'llanma. – Samarqand: “STAPSEL” MChJ. nashriyat-matbaa bo'limi, 2022, 181 bet.

3 Xolmatov N. B. Milliy sanoatlashuv jarayoni muammolarini o'rganishga institutsional yondashuv “Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar” Ilmiy elektron jurnali. № 1, yanvar-fevral, 2020-yil, 1/2020 (№ 00045) 142 bet <http://iqtisodiyot.tsue.uz>.

4 Umaraliyev B. A. “Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali. № 2, mart-aprel, 2017-yil. 2 bet. www.iqtisodiyot.uz

O'zbekiston sanoati oldida turgan dolzarb masala – ishlab chiqarilayotgan va qazib olinayotgan xom ashyoni kompleks qayta ishlash, ya'ni chiqindisiz qayta ishlash asosida, respublikaning o'zida uni tayyor mahsulotga aylantirishdadir.

Respublikada zamonaviy texnika va texnologiya bilan jihozlangan qudratli qayta ishlash sanoatining bunyod etilishi, uzluksiz o'sib borayotgan mehnat resurslarini ish bilan ta'minlash, mamlakat yalpi ichki mahsulotining yuqori sur'atlarda o'sishiga va yurtimizning har jihatdan uyg'un rivojlanishiga, O'zbekistonnin eksport salohiyatini oshirishga, ishlab chiqarishni mahalliyashtirishga va uning negizida bir qator tovarlarni import qilishni butunlay to'xtatishga sabab bo'ladi.

Sanoatning milliy iqtisodiyotdagi roli va o'rnini quyidagi jadvaldan aniqroq ko'rish mumkin (1-jadval).

1-jadval: O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyotining asosiy ko'rsatkichlari⁵ (amaldagi narxlarda, mlrd. so'm)

Ko'rsatkichlar	2019-yil	2020-yil	2021-yil	2022-yil	2019-yilning 2022-yilga nisbati, %
Yalpi ichki mahsulot	532 712,5	605 514,9	738 425,2	888 341,7	166,8
Shu jumladan:					
Tarmoqlarning yalpi qo'shilgan qiymati	487 449,8	561 153,4	686 432,4	828 054,2	169,9
Sanoat (qurilishni qo'shgan holda)	164 635,7	187 610,0	232 535,7	276 227,0	167,8
-sanoat	134 185,8	150 275,1	186 978,2	220 704,3	164,5
-qurilish	30 449,9	37 334,8	45 557,4	55 522,7	182,3

1-jadval ma'lumotlari dalolat beradiki, 2019–2022-yillarda mamlakat yalpi ichki mahsulotining hajmi 66,8 foizga o'sgan bir paytda tarmoqlarda yaratilgan yalpi qo'shimcha qiymat 69,9 foizga, sanoatda hosil bo'lgan qo'shimcha qiymat miqdori esa 67,8 foizga ortgan. Bu, tabiiyki, mamlakatning ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish sohalarida ishlab chiqarilayotgan mahsulot, ish va xizmatlar sifatining oshayotganidan hamda ularga ichki va tashqi bozorlarda talabning o'sishidan, shuningdek, ularni ishlab chiqarish bilan bog'liq moddiy, mehnat va moliyaviy xarajatlarning pasayoiganidan dalolat beradi.

Ammo, bu ko'rsatkichlarni rivojlangan mamlakatlarni bilan qiyoslaydigan bo'lsak – sanoat tarmog'ining mamlakat yalpi ichki mahsulotidagi hisssasi (ularga nisbatan) juda ham oz.

Sanoat – sotsial-iqtisodiy kategoriyadir. Uning tabora taraqqiy etishi – aholi bandligi darajasining va daromadining oshishiga, uning iste'mol mollariga bo'lgan talabning to'liqroq qondirilishiga, mamlakatning iqtisodiy va mudofaa qudratini mustahkamlashda muhim omil hisoblanadi.

Tahliliy ma'lumotlarining guvohlik berishicha, respublikada sanoat mahsulotlari ishlab chiqarish hajmi 2022-yili 2019-yilga nisbatan 230729,2 mlrd. so'mga yoki 1,7 barobarga ko'paygan⁶. O'rganilayotgan davrda ishlab chiqarish indeksi har yili ortib bormoqda. Bu davlatning islohotlar strategiyasini – sanoatlashtirish siyosati bilan barobar olib bora boshlaganining natijasidir.

Tarmoqda band bo'lgan aholi soni 2022-yilda 2019 va 2021-yillarga nisbatan, mos ravishda, 10,9 va 52,6 ming kishiga yoki 0,6 va 2,8 foizga kamaygan, faqatgina, 2020-yilga nisbatan 1,1 ming kishiga yoki 1,0 foizga ko'paygan⁷. Shuningdek, ishlab chiqarishning muhim omillaridan biri hisoblanmish – asosiy fondlar hajmi 198406,8 mlrd. so'mga yoki 2,6 barobarga ortgan⁸.

Sanoatning rivojlanishi – ishchilar sonining oshishi va uning jamiyatdagi mavqeining ko'tarilishiga olib keladi. Tarmoq ishchilari respublika yalpi ichki mahsuloti, milliy daromadning asosiy qismini bunyod etishdada, mamlakat sotsial-iqtisodiy salohiyatini yuqori darajaga ko'tarishda faol ishtirok etmoqda.

Sanoat taraqqiyotining muhim qonuniyatlaridan biri – sanoat xodimlarining madaniy-texnikaviy, ma'naviy-ma'rifiy darajasining o'sishi, ishlab chiqarish malakasi va tajribasining tinmay oshib borishidir.

Mamlakatimiz sanoati ishchilari qiyofasida (rivojlangan davlatlar ishchilaridagidek) ongli industrial mehnatkash insonlar munosabatining yuksak me'yorlari va umuminsoniy tamoyillarini, qadriyatlarini qaror toptiruvchi, yangi hayot uchun ilg'or kurashchi xislatlari bir butun bo'lib mujassamlashgan.

Tarmoq xodimlarining bilim va ko'nikmasining, ishlab chiqarish malakasi va mahoratini, madaniy va ma'rifiy saviyasini yuqori darajaga ko'tarish bo'yicha amalga oshirilayotgan ishlarda ham sanoatning yuqori o'rin tutishini ko'rish mumkin.

Sotsial-iqtisodiy taraqqiyotni jadallashtirishni ta'minlovchi buyuk harakatlantiruvchi kuch – bu raqobatdir. Hozirda, mamlakatimizning sanoat ishlab chiqarishida ham bellashuv (raqobat) rivoj topmoqda. Ilg'or texnika

5 O'zbekiston sanoati 2019–2022. – T.: O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi, 2023, 13 bet.

6 O'zbekiston sanoati 2019–2022. – T.: O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi, 2023, 15 bet..

7 O'sha manba, 75 bet.

8 O'sha manba, 53 bet.

va texnologiyalardan foydalanish, materiallarning yangi turlarini yaratish, mehnat unumdorligini oshirish, ishlab chiqarishdagi mahsulotlarning raqobatbardoshligini yuqori darajaga ko'tarish, ishlab chiqarishning boshqa bir qator texnik-iqtisodiy ko'rsatkichlarini yaxshilash asosida uning samaradorligini ko'tarish uchun harakat va boshqa mehnat an'analari ham avvalo, sanoat sohasida vujudga kelgan va kelmoqda.

Sanoat – mamlakat mudofaa qobiliyatining moddiy asosi, el-yurtida tinchlik va barqarorlikni saqlashning muhim omili, qo'shni mamlakatlar mustaqilligini, hamkorligi va birdamligini ta'minlovchi muhim sohadir. O'zbekiston davlati mudofaasini kafolatlashda sanoatning roli bebahodir.

Respublika sanoatida tarmoqlarning tutgan o'rnini har xil. Sanoat tarmoqlari orasida qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlovchi va agrosanoat kompleksiga xizmat ko'rsatuvchi tarmoqlar tarixan yetakchi mavqega ega. Bular paxta tozalash, shoyi to'qish, konserva, yog'-moy va boshqa tarmoqlardir.

Statistik ma'lumotlar tahlili dalolat beradiki, 2019–2022-yillari yurtimiz sanoati faoliyatining qariyb barcha turlari bo'yicha mahsulot ishlab chiqarish o'sish tendensiyasiga ega. So'nggi yillarda mashina va uskunalarni ishlab chiqarish, ta'mirlash va o'rnatish, avtotransport vositalari, treylar, yarim pritseplar va boshqa tayyor metall buyumlarni ishlab chiqarish, elektr, gaz, bug' bilan ta'mirlash va havoni konditsiyalash hamda to'qimachilik, kiyim, teri mahsulotlarini ishlab chiqarish indeksi yuqorilab borayotgani kuzatiladi⁹. Bunday jarayonni, bizning fikrimizcha, mamlakat iqtisodiyotining sanoatlashayotganidan darak berayotir, desak to'g'ri bo'ladi.

O'rganilayotgan davrning oxirgi yillarida suv bilan ta'minlash, kanalizatsiya tizimi, chiqindilarni yig'ish va utilitatsiya qilish ishlari indeksi sezilarli darajada pasayib bormoqda. Bunday holat, bizning fikrimiza, ushbu faoliyat turlariga tegishli shaxobchalar moddiy-texnika bazasining eskirishi hamda malakali mutaxassislarning yetishmasligi bilan bog'liq.

Sanoat taraqqiyoti – mamlakat tabiiy boyliklaridan, xom ashyo va mehnat resurslaridan kengroq va har tomonlama foydalanish imkoniyatini yaratadi. Respublika sanoatida 2022-yil oxiriga 2349 ta¹⁰ yirik va o'rta, 97 911 ta¹¹ kichik korxonalar va mikrofirmalar mavjud.

Metallurgiya – sanoat ishlab chiqarishda yetakchi hisoblangan davlatlarda, iqtisodiyotning hal qiluvchi tarmog'i hisoblanadi. Aynan metallurgiya boshqa sohalarga ham global bozorda ustuvorlik qilishga, xususan, sifatli prokat ishlab chiqarishga ko'maklashadi.

Bugungi kunda metallurgiya mahsulotining eng yaxshi turlari AQSh, Yaponiya, Rossiya va G'arbiy Yevropa davlatlarida ishlab chiqariladi. Bu davlatlar ishlab chiqaruvchilari ichki bozor talablarini qondiribgina qolmay, balki xorijga yuz millionlab dollarga teng bo'lgan prokatni eksport qilib kelishmoqda. Dunyo miqyosida sifatli prokatga ehtiyoj ortib borayotganligi ham soha dolzarbligini belgilab bermoqda.

Metallurgiya sanoati respublika iqtisodiyotida muhim o'rin egallaydi. Uning tarkibiga qora metallurgiya va rangli metallurgi sanoat tarmoqlari kiradi.

Qora metallurgiya – metallurgiya sanoatining sohasidan biri. U domna, po'lat eritish, prokat metallurgiyasi, metall buyumlar ishlab chiqarish, ruda xom ashyosini qazib olish, boyitish, maydalash, koks kimyosi ishlab chiqarishi, ferroqotishmalar va o'tga chidamli materiallar tayyorlash, noruda xom ashyo qazib olish va qora metallarni qayta eritish tarmoqlarini o'z ichiga oladi. Sovuqlayin yoki qizdirib ishlangan prokat, po'lat trubalar va metall buyumlar qora metallurgiya mahsulotlarining muhim turlari hisoblanadi.

Mamlakatimizda qora metallurgiya sanoati bo'yicha to'ng'ich va yuqori navli prokat mahsulotlari, po'lat zoldirlar ishlab chiqaruvchi korxonalar – bu Bekobod shahridagi "O'zbekiston metallurgiya kombinati" aksiyadorlik ishlab chiqarish birlashmasidir. Unda qora metallurgiya mahsulotlarining eng muhim turlari (po'lat va po'lat prokatlari), turli aylanma xajimdagi po'lat soqqalar, chiroyli va bejirim sirli idishlar ishlab chiqariladi.

Metallurgiya tarmog'ini, ayniqsa qora metallurgiyani kengaytirish – yirik muammolardan biridir. Zero, busiz milliy iqtisodiyotning rivojini tasavvur etish qiyin.

Keyingi o'n yilliklar davomida mazkur tarmoqda, ma'lum darajadagi tanqislik sezildi. Yangi metallurgiya quvvatlarini ishga tushirish juda qimmat loyiha hisoblanishi uchun faqatgina rivojlangan iqtisodiyot va infratuzilmaga ega bo'lgan davlatlar bunga qo'l urishi mumkin.

Mutaxassislarning baholashicha, yangi metallurgiya quvvatlarini ishga tushirish strategik ahamiyatga ega bo'ladi. Chunki, unda qurilish industriyasi uchun korroziyaga qarshi himoya qatlamiga ega bo'lgan sovuq bosimli metall ishlab chiqariladi.

Yana bir muhim jihat shundan iboratki, so'nggi olti yilda O'zbekistonda import o'rnini bosish va mahalliy-lashtirish dasturlari faol amalga oshirilmoqda. Bu vazifaning ma'lum qismi Toshkent viloyati Zangiota tumanida barpo etilgan "Toshkent metallurgiya zavodi" MChJ QK zimmasiga yuklatildi. Zavod 2017-yil aprel oyida O'zbekiston Respublikasining Tiklanish va taraqqiyot jamg'armasi va xorijiy investor ishtirokida tashkil etildi. Bugungi kunda ushbu zavod O'zbekistondagi eng yirik va zamonaviy sanoat korxonalaridan biriga aylandi.

9 O'zbekiston sanoati.2019–2022 – T.: O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi, 2023, 22–23 betlar.

10 O'sha manba, 27 bet.

11 O'zbekiston sanoati.2019–2022 – T.: O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi, 2023, 31 bet.

Zavod qurilishidan ko'zlangan asosiy maqsad – iste'mol bozorini (qo'shni va uzoq xorijdagi ishlab chiqaruvchilar bilan raqobatlasha oladigan) yuqori sifatli, import o'rnini bosuvchi mahsulotlar bilan ta'minlashdan iborat. Bu, o'z navbatida, qurilish, sanoat va boshqa ishlab chiqarish sohaslarida mahalliy ishlab chiqaruvchilarga o'z xarajatlarini va narxlarini sezilarli darajada kamaytirish imkonini beradi.

Uning ishga tushirilishi respublikaning metallurgiya mahsulotiga bo'lgan import tobeligini kamaytirib, industrial salohiyatini sezilarli darajada oshiradi. Bu O'zbekiston uchun o'ta muhim hisoblanadi.

To'liq ishga tushgandan so'ng, zavod mahsulotining 20 foizi Eron, Turkiya, Afg'oniston, Ozarbayjon, Armaniston, Belarus, Gruziya, Qozog'iston, Qirg'iziston, Tojikiston, Turkmaniston, Ukraina, Latviya, Litva va Estoniyaga eksport qilinadi¹².

Qora metallurgiya sanoati korxonalarini faoliyatini kengaytirish va ular ishlab chiqarishayotgan mahsulotlar raqobatbardoshligini oshirish bir qator omillarga bog'liq. Jumladan:

- xom ashyo zaxiralarining mavjudligi;
- moliyaviy resurslar bilan ta'minlanganlik darajasi;
- uzluksiz gaz, elektr energiyasi va suv bilan ta'minlanishi;
- zamonaviy texnika va texnologiyalar bilan jihozlanganligi;
- innovatsion marketing asosida ishlab chiqarishni takomillashtirish;
- ortiqcha, kam foydalaniladigan va ma'naviy eskirgan asosiy vositalarni tugatish;
- muddati o'tgan debitorlik va kreditorlik qarzlarning paydo bo'lishiga yo'l qo'yimaslik va boshqalar.

Respublikada iste'mol bozori muammosini hal etish dolzarb masalalardan hisoblanadi. Bunda, avvalo, oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarishni izga solib, bevosita iste'mol bozoridagi nochor ahvolni tuzatish, shu bilan birga eng zarur noziq-ovqat mollari ishlab chiqarilishini ham yo'lga qo'yish zarur bo'ladi.

Bu muammoning yechimini topishda, mamlakatimizda avj olayotgan kichik biznes va xususiy tadbirkorlik juda qo'l kelmoqda. Ularning afzalliklari shuki, katta kapital xarajatlarni talab qilmaydi.

Bugungi kunda, yangi ishchi o'rinlarini yaratishda, aholi daromadlarining oshishida va mamlakatning iqtisodiy o'sishida kichik sanoat korxonalarini va mikrofirmalarining o'ri sezilarli bo'lmoqda.

Mamlakatimizda 2019–2022-yillarda ishlab chiqarilgan sanoat mahsulotlari (oziq-ovqat, ichimliklar, to'qimachilik, kiyim, teri mahsulotlari, mebel va boshqalar)ning 95,8 va undan yuqori foizi kichik sanoat korxonalarini va mikrofirmalarining hissasi to'g'ri kelgan. Tog'-kon sanoati va ochiq konlarni ishlash sohasida faoliyat yuritayotgan kichik korxonalar va mikrofirmalar mamlakat iqtisodiy o'sishidagi ulushi 2019–2020-yillarda pasaygan bo'lsada, bu ko'rsatkich 2021 yilda biroz yuqorilagan. Tarmoqning boshqa shaxobchalarining umumiy sanoat mahsulotlari ishlab chiqarishdagi ulushi ham sekin bo'lsada oshmoqda¹³.

Shuni ta'kidlash lozimki, kichik sanoat zonalarini tashkil etilishi orqali mamlakatimiz hududlarining barqaror iqtisodiy rivojlanishini ta'minlash – respublikamizda yuritilayotgan iqtisodiy siyosatning muhim yo'nalishlaridan biri bo'lmoqda. Keyingi paytlarda har bir tumanga sanoat kirib bormoqda, olis va chekka hududlarda yangi ishlab chiqarishlar paydo bo'lmoqda.

Sanoat ishlab chiqarishining pirovard natijalari fakat sanoat tarmog'i rivojlanish darajasiga emas, balki unga xizmat ko'rsatish tarmoqlariga ham bog'liqdir. Ishlab chiqarish hajmi o'sishi bilan sanoat tarmog'ida moddiy-texnika resurslari, kerakli xom ashyo va yordamchi materiallardan foydalanish hajmi ham oshadi, shuningdek, elektr energiya, transport, aloqa vositalariga, mahsulotni saqlash joylariga talab ortadi.

Bundan tashqari, sanoat korxonasining moddiy texnika ta'minotiga, ta'mirlash-texnik xizmatiga, muhandislik va boshqa xizmatlarga bog'liqlik darajasi o'sadi. Shu sababdan, sanoat mahsulotlarini ishlab chiqarish va iste'molchilarga yetkazib berishni ta'minlaydigan tarmoqlar va tashkilotlarning rivojlanishi katta ahamiyat kasb etadi. Bunday tarmoqlar va xizmatlar – iqtisodiyotda infratuzilma deyiladi.

Sanoat ishlab chiqarish infratuzilmasi – tarmoqning rivojlanish darajasini, ishlab chiqarish salohiyatini (ya'ni xizmat ko'rsatish bo'yicha muayyan ish hajmini bajarish imkoniyatini) aks ettiradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

1. Yalpi ichki mahsulot va yalpi qo'shilgan qiymatning salmoqli qismi sanoat tarmog'ida ishlab chiqariladi. Aynan sanoat ishlab chiqarishida ilmiy-texnikaviy yutuqlarni joriy etish orqali yangi asbob-uskunalar, qurilmalar va boshqalar yaratiladi. Va ular, o'z navbatida, boshqa tarmoqlarda faoliyat yuritayotgan korxonalarining moddiy texnika bazasini mustahkamlashda foydalaniladi. 2019–2022-yillarda sanoatda (qurilishni qo'shgan holda) yaratilayotgan qo'shimcha qiymatning hajmi yildan-yilga ko'payib bormoqda. Biroq, bu tarmoqning mamlakatda yaratilayotgan qo'shimcha qiymatdagi ulushi, 2022-yili 2019-yilga nisbatan 0,4 punktga pasaygan. Bu davrda, xizmatlar sohasining ulushi hamon yuqori darajada

¹² Rivojlanish strategiyasi. Toshkent metallurgiya zavodi mintaqaning sanoat yetakchilaridan biriga aylanmoqchi. Batafsil.uz <https://batafsil.uz> › obchestvo 4 December 2019, 13:23 558

¹³ O'zbekiston sanoati.2019–2022 – T. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi, 2023, 33 bet.

bo'lmogda. Bu tabiiy hol. Chunki, O'zbekistonda xizmatlar – iqtisodiyotining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

2. Iqtisodiyotning erkinlashtirilishi sharoitida kichik sanoat korxonalarini va mikrofirmalar sonining ortishi – texnika servis tizimida ham raqobat muhitining shakllantirilishini taqozo etadi. Shu sababdan, turli mulk shaklidagi texservis xizmat ko'rsatuvchi muqobnl korxonalarini yaratish o'ta muhim hisoblanadi. Hozirgi kunda kichik sanoat korxonasi alohida texnik xizmat ko'rsatish markazini tashkil etish imkoniyat (etarli pul mablag')lariga ega emas. Bunday sharoitda, bizning fikrimizcha, bir necha xo'jaliklar, (jumladan, mikrofirmalar) birlashgan holda korxonalararo texnik xizmat ko'rsatish (servis) markazini tashkil etish maqsadga muvofiqdir, Ushbu servis markazi xizmatidan uni tashkil etgan korxonalar nng o'zlari foydalanligi uchun xizmat xaki tariflari oshib ketishiga yo'l qo'yilmaydi va tariflar o'zaro kelishuviga asosan manfaatli darajada belgilanadi. Texservis markazi xizmatidan boshqa xo'jalik yurituvchi subyektlar hamda aholi foydalanishlari mumkin bo'ladi.
3. Sanoat ishlab chiqarishiga xizmat ko'rsatuvchi nfratuzilma subyektlarini shakllantirishda davlat tomonidan huquqiy, moliyaviy, tashkiliy-iqtisodiy qo'llab-quvvatlashni yanada takomillashtirish.
4. Sanoat tarmoqlarida faoliyat ko'rsatayotgan xodimlarni sanoati rivojlangan xorijiy mamlakatlarda malakasini oshirish, qayta tayyorlash.
5. Innovatsion faoliyat bilan shug'ullanayotgan va uning natijalarini ilgari surayotgan sanoat korxonalarini qo'llab-quvvatlash nuqtayi nazaridan, ularga soliq, bojxona boji kabi majburiy to'lovlar yuzasidan imtiyozlar berish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi, PF–60-son Farmoni (1-ilova, III-bo'lim, 21-maqsad).
2. Rivojlanish strategiyasi. Toshkent metallurgiya zavodi mintaqaning sanoat yetakchilaridan biriga aylanmoqchi. Batafsil.uz <https://batafsil.uz/obchestvo>. 4 December 2019.
3. Umaraliyev B. A. "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy elektron jurnali. № 2, mart-aprel, 2017-yil. 2 bet.. www.iqtisodiyot.uz
4. Xolmatov N. B. Milliy sanoatlashuv jarayoni muammolarini o'rganishga institutsional yondashuv "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" Ilmiy elektron jurnali. № 1, yanvar-fevral, 2020-yil, 1/2020 (№ 00045) 142 bet <http://iqtisodiyot.tsue.uz>.
5. Shavqiyev E. . Sanoat iqtisodiyoti. O'quv qo'llanma. – Samarqand: "STAPSEL" MChJ. nashriyot-matbaa bo'limi, 2022.
6. O'zbekiston sanoati 2019–2022. – T.: O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi, 2023.

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2023. № 10

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Telefon: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining

2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

